תניא נמי הכי ועוד שנה (א) אחרת לבבל ועמד דריוש והשלימה אמר רבא אף דניאל טעה בהאי חושבנא דכתיב [1]בשנת אחת למלכו אני דניאל בינותי בספרים מדקאמר בינותי מכלל דטעה מ"מ קשו קראי אהדדי כתיב [2]מלאות לבבל וכתיב [1]לחרבות ירושלם אמר רבא לפקידה בעלמא והיינו דכתיב [3]כה אמר כורש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי ה' אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם (ב) דרש רב נחמן בר רב חסדא מאי דכתיב [4]כה אמר ה' למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו וכי כורש משיח היה אלא א"ל הקב"ה למשיח קובל אני לך על כורש אני אמרתי הוא יבנה (ג) ביתי ויקבץ גליותי והוא אמר [5]מי בכם מכל עמו ויעל: (א)[6]חיל פרס ומדי הפרתמים וכתיב [7]למלכי מדי ופרס אמר רבא אתנויי אתנו בהדדי אי מינן מלכי מינייכו איפרכי ואי מינייכו מלכי מינן איפרכי [8]בהראותו את עושר כבוד מלכותו (ד) א"ר יוסי בר חנינא מלמד שלבש בגדי כהונה כתיב הכא יקר תפארת גדולתו וכתיב התם [9]לכבוד ולתפארת [10]ובמלאות הימים האלה וגו' רב ושמואל חד אמר מלך פיקח היה וחד אמר מלך טיפש היה מאן דאמר מלך פיקח היה שפיר עבד דקריב רחיקא ברישא דבני מאתיה (ה) כל אימת דבעי מפיים להו ומאן דאמר טיפש היה דאיבעי ליה לקרובי בני מאתיה ברישא דאי מרדו ביה הנך (ו) הני הוו קיימי בהדיה (ב)שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהן של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע (ז) אם כן שבשושן יהרגו שבכל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם (ג)הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהן אלא לפנים והיינו דכתיב [11]כי לא ענה מלבו: [10]בחצר גנת ביתן המלך רב ושמואל חד אמר הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה הראוי לביתן לביתן וחד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן בגינה ולא החזיקתן עד שהכניסן לביתן והחזיקתן במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לגינה ואחד לביתן [12]חור כרפס ותכלת מאי חור רב אמר חרי חרי ושמואל אמר מילת לבנה הציע להם כרפס אמר ר' יוסי בר חנינא כרים של פסים על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף תניא ר' יהודה אומר הראוי לכסף לכסף הראוי לזהב לזהב אמר לו ר' נחמיה א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה אלא הם של כסף ורגליהן של זהב בהט ושש א"ר אסי אבנים (ד)שמתחוטטות על בעליהן וכן הוא אומר [13](ח) אבני נזר מתנוססות על אדמתו [12]ודר וסוחרת רב אמר דרי דרי ושמואל אמר אבן טובה יש בכרכי הים ודרה שמה הושיבה באמצע סעודה ומאירה להם כצהרים דבי רבי ישמעאל תנא שקרא דרור לכל בעלי סחורה [14]והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים משונים מיבעי ליה אמר רבא יצתה בת קול ואמרה להם ראשונים כלו מפני כלים ואתם שונים (ט) בהם ויין מלכות רב אמר רב מלמד שכל אחד ואחד השקהו יין שגדול הימנו בשנים [15]והשתיה כדת (ז)(אין אונס) מאי כדת א"ר חנן משום ר"מ כדת של תורה מה דת של תורה אכילה מרובה משתיה אף סעודתו של אותו רשע אכילה מרובה משתיה אין אונס אמר רבי אלעזר מלמד שכל אחד ואחד השקהו מיין מדינתו לעשות כרצון איש ואיש אמר רבא לעשות כרצון מרדכי והמן דכתיב [16]איש יהודי [17]איש צר ואויב המן [18]גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות מיבעי ליה אמר רבא שניהן לדבר עבירה נתכוונו היינו דאמרי אינשי (ח)איהו (ט)בקרי ואתתיה בבוציני

תניא נמי הכי. דבשנות נבוכדנצר ואויל מרודך נבלעה שנה: **עוד שנה אחת לבבל.** (י) הכי איתא בסדר עולם ביה בליליא קטיל בלשצר מלכא ודריוש מדאה קביל מלכותא הרי שבעים שנה מיום שמלך נבוכדנצר שבעים חסר אחת מיום שכיבש יהויקים ועוד שנה אחת לבבל למלאות שבעים שנה משמשלט על ישראל ועמד דריוש והשלימה ואחריו בשנה אחרת מלך כורש בבבל ונפקדו פקידה כמקרא שאמר מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל וגו'(י). למדנו מברייתא זו כשמת בלשצר לא היו לכיבוש יהויקים אלא שבעים חסר אחת ואנחנו מנינו למעלה שבעים שנה מ"ה דנבוכדנצר וכ"ג דאויל מרודך ושלשה דבלשצר הרי שנים מקוטעות היו: **בינותי בספרים.** לשון ספירה וחשבון: **כתיב לפי מלאות לבבל.** שבעים שנה אפקוד אתכם בספר ירמיה: **וכתיב.** בספר דניאל למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא: **לפקידה בעלמא.** (כ) ואמר לפי מלאות לבבל שבעים שנה אפקוד אתכם וכן היתה שנפקדו בשנה אחת לכורש מלך פרס שהיא שנת ע"א לכיבוש יהויקים שפשטה בבל על ישראל: **משיח.** (ל) נמשח כמו שמן המשחה: **קובל אני לך כו'.** והכי קאמר כה אמר ה' למשיחו (מ) לכורש אשר החזקתי בימינו וגו' הוא יבנה את ביתי. תרי קראי כתיבי דסמיכי אהדדי. ויעקוד טעם מקרא זה מוכיח על דרש זה שאין לך טעם זרקא במקרא שאין סגול בא אחריו וכאן נגקד למשיחו זורקא ולכורש נגקד במאריך להפרישו ולנתקו מעם למשיחו: **מי בכם מכל עמו וגו'.** והוא עצמו לא נשתדל בדבר: **כתיב פרס ומדי הפרתמים.** סמך הפרתמים אצל מדי וכתיב למלכי מדי ופרס סמך מלכי אצל מדי: **בגדי כהונה.** שהיו בידו של בגדי כהן גדול (נ) שהביאן מירושלים: **פיקח היה.** שהקדים משתה הרחוקים יותר ממשתה בני עירו: **שהשתחוו לצלם.** בימי נבוכדנצר: **וכי משוא פנים יש בדבר.** אין זכו לנס: **הם עשו לפנים.** מיראה: **חורי חורי.** מעשה מחט. מלאכת המלעות היתה עשויה נקבים נקבים: **מילת לבנה.** חור לשון חיור(ס): **הראוי לכסף כו'.** מטות זהב וכסף קדריש של הראוי לזהב לזהב וגרוע לכסף: **שמתחוטטות על בעליהן.** רצפה עשה להם מאבנים מטוטות כלומר שלא באו לידי אדם אלא בטורח שמתטטים ומחזירים בעליהן אחריהן עד שמוצאין אותן בדמים יקרים: **וכן הוא אומר.** שהמקרא משבח אבנים יקרות ואומר (ס) על נסיונות הרבה הן באין כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו. והכתוב מדבר בישראל לעתיד לבוא שיהיו חשובין ויקרים בין האומות כאבני נזר המתנוססות: **דרי דרי.** שורות שורות סביב. * וסוחרת לשון סחור סחור (פ): **כצהרים.** והאי וסוחרת * לשון סהרא הוא: **שקרא דרור לכל בעלי סחורה.** עשה נחת רוח לבני מלכותו להעביר מהן מכס של סוחרין: **הראשונים.** כלומר בלשצר וחבורתו: **כדת של תורה.** אכילת מזבח מרובה משתיה פר ושלשה עשרונים סולת לאכילה ונסך חצי ההין: **מיין מדינתו.** יין הרגיל בו ולא ישכרהו [ולא ישתהו] אלא לפי רצונו: **כרצון מרדכי והמן.** הם היו שרי המשקים במשתה: **איהו בקרי.** דלועין גדולות: בוליני

אתה מטיל קנאה. וא"ת למ"ד לעיל הראוי לגינה לגינה הראוי לחצר לחצר א"כ אתה מטיל קנאה בסעודה וי"ל דסבירא ליה דכיון שלא היו רואין זה את זה ליכא קנאה: **כדת** של תורה אכילה מרובה משתיה. והא דאמרינן בנדה (דף כד: ושם) כל שאכילתו מרובה משתייתו עצמותיו סכויין היינו באוכל יותר מדאי:

ספרמה

מסורת הש"ס

א) כתיב חיל כו' מל"ל, ב) [עי' תוס' ע"ז ג. ד"ה שלא וכו'], ג) [בערוך ערך חט א כתב כמה פירושים ע"ו בשם ר"ג ור"ח ע"ש], ד) [בע"י ליתא], ה) סוטה י., ו) [עי' בערוך ערך קר ד], ז) [עזרא א], ח) [דניאל ז], ט) [שבת יג.],

◆

תורה אור השלם

1. בשנת אחת למלכו אני דניאל בינתי בספרים מספר השנים אשר היה דבר יי אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלם שבעים שנה: דניאל ט ב
2. כי כה אמר יי כי לפי מלאת לבבל שבעים שנה אפקד אתכם והקמתי עליכם את דברי הטוב להשיב אתכם אל המקום הזה: ירמיהו כט י
3. כה אמר כרש מלך פרס כל ממלכות הארץ נתן לי יי אלהי השמים והוא פקד עלי לבנות לו בית בירושלם אשר ביהודה: עזרא א ב
4. כה אמר יי למשיחו לכורש אשר החזקתי בימינו לרד לפניו גוים ומתני מלכים אפתח לפתח לפניו דלתים ושערים לא יסגרו: ישעיהו מה א
5. מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל לירושלם אשר ביהודה ויבן את בית יי אלהי ישראל הוא האלהים אשר בירושלם: עזרא א ג
6. בשנת שלוש למלכו עשה משתה לכל שריו ועבדיו חיל פרס ומדי הפרתמים ושרי המדינות לפניו: אסתר א ג
7. וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס: אסתר י ב
8. בהראתו את עשר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו ימים רבים שמונים ומאת יום: אסתר א ד
9. ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת: שמות כח ב
10. ובמלואת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים בחצר גנת ביתן המלך: אסתר א ה
11. כי לא ענה מלבו ויגה בני איש: איכה ג לג
12. חור כרפס ותכלת אחוז בחבלי בוץ וארגמן על גלילי כסף ועמודי שש מטות זהב וכסף על רצפת בהט ושש ודר וסחרת: אסתר א ו
13. והושיעם יי אלהיהם ביום ההוא כצאן עמו כי אבני נזר מתנוססות על אדמתו: זכריה ט טז
14. והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים ויין מלכות רב כיד המלך: אסתר א ז
15. והשתיה כדת אין אנס כי כן יסד המלך על כל רב ביתו לעשות כרצון איש ואיש: אסתר א ח
16. איש יהודי היה בשושן הבירה ושמו מרדכי בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני: אסתר ב ה
17. ותאמר אסתר איש צר ואויב המן הרע הזה והמן נבעת מלפני המלך והמלכה: אסתר ז ו
18. גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים בית המלכות אשר למלך אחשורוש: אסתר א ט

גליון הש"ס

גמ' שאלו תלמידיו. עי' מדרש שיר השירים בפסוק זאת קומתך דמתה לתמר: שם הם לא עשו אלא לפנים. עי' סנהדרין דף סא ע"ב. ועי' ע"ז דף ג ע"א תוס' ד"ה שלא השתחוו: רש"י ד"ה דרי דרי וכו' וסוחרת לשון סחור. כי סביב תרגומו סחור סחור (ויקרא א ה): שם ד"ה בצהרים וכו' לשון סהרא הוא. עי' לקמן דף יג ע"א רש"י ד"ה לאסתר:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ועוד שנה אחת יש לבבל ועמד וכו' ואף דניאל וכו' בינותי בספרים מספר השנים אשר היה דבר ה' אל ירמיה הנביא למלאות לחרבות ירושלים שבעים שנה מדקאמר אני בינותי בספרים מכלל דאיהו נמי טעה מ"מ קשו: (ב) שם לבנות לו בית בירושלים וכתיב מי בכם מכל עמו יהי אלהיו עמו ויעל דרש רב נחמן: (ג) שם הוא יבנה עירי ויקבץ גלותי: (ד) שם כבוד מלכותו ואת יקר וגו' אמר רבי יוסי וכו' בגדי כהונה ונתעטף ועמד כתיב הכא: (ה) שם דבני מאתיה מיכף כייפי ליה כל אימת דבעי בהו מקרב להו ומאן דאמר טיפש: (ו) שם מרדו ביה הנך קיימי הני והוו בהדיה: (ז) שם של אותו רשע אמר להם אם כן: (ח) שם וכן הוא אומר כי אבני: (ט) שם ואתם שונים ושותים בהן: (י) רש"י ד"ה ועוד שנה אחת לבבל. ריישא דברייתא הכי איתא: (כ) ד"ה לפקידה בעלמא נאמר האי לפי מלאות לבבל שבעים שנה דהא אפקוד אתכם כתיב וכן היה שנפקדו וכו' שפשטה יד בבל: (ל) ד"ה משיח הוא כלום נמשח בשמן כצ"ל ותיבת כמו נמחק: (מ) ד"ה קובל וכו' למשיחו על כורש אני קובל אשר החזקתי וכו' יבנה את עירי תרי קראי: (נ) ד"ה בגדי כהונה וכו' כהן גדול שהביא נבוכדנצר מירושלים: (ס) ד"ה וכן הוא וכו' ואומר שעל ידי נסיונות:

◆

מוסף רש"י

איהו בקרי ואתתיה בבוציני. קארי ובוליני מין אחד הוא אלא שאלו גדולים ואלו קטנים, כלומר כמה שהוא עוסק היא עסוקה (סוטה י.).

◆

רבינו חננאל

והא קשו קראי אהדדי, ופריש רבא לפי מלאת לבבל, לפקידה בעלמא. ולחורבות ירושלים, לגאולה. אבנים מתחוטטות על בעליהן, מחטיאות בעליהן. כלומר כל מי שנמצאת בידו [מתחייב] למלכות, (א)שאינן ראויות להדיוט אלא למלכות בלבד, וכן בעליהן כיון שנמצאת בידיהן נסים ובורחין שמתיראין מן המלכות. [והשתיה כדת, כדת של תורה] מה דת של תורה אכילה מרובה משתייה, פי' התמיד כבש שיש בו כמה רביעיות.

א) וכן העתיק הערוך בערך חט א' בשם רבינו ע"ש.